

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Ο ΤΥΠΟΣ

α. Η κήρυξη της Δικτατορίας

Η επιβολή της Δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου 1967 με το διαβόητο πλαστό διάταγμα, ήταν φυσικό να προκαλέσει αναστάτωση στον Τύπο. Υπήρχαν βέβαια φήμες και πληροφορίες, απειλές και δημοσιογραφικές κωδωνοκρουσίες για επικείμενη επέμβαση του στρατού (περισσότερες από όσες αναφέρθηκαν μεταγενέστερα) η αλήθεια, όμως, πρέπει να είναι στην πλευρά της αδράνειας και του εφησυχασμού των αρμοδίων. Και στη Θεσσαλονίκη, η προώθηση των στρατιωτικών μονάδων, οι περιπολίες και η συμμετοχή των ραδιοφωνικών σταθμών, με εμβλήματα, με μηνύματα, με σχετικές ανακοινώσεις και με οδηγίες στο κοινό, δημιούργησαν στρατιωτικό κλίμα και ανησυχία και τρόμο πριν ακόμη από την έναρξη των συλλήψεων, την ανωμαλία στην κυκλοφορία και την επιφυλακτικότητα, μέχρι τις επιβεβαιώσεις που αναμενόταν.

Οι δημοσιογράφοι συγκεντρώθηκαν στις εφημερίδες τους, για να ζητήσουν οδηγίες και για καθορισμό της πορείας.

Στο Γραφείο Τύπου, στο Υπουργείο Βορείου Ελλάδος, στο οποίο η προσέγγιση ήταν δύσκολη, λόγω των μέτρων προστασίας του Υπουργείου, ο διευθυντής του Παν. Πασχαλινόπουλος εξήγησε τα μέτρα επιβολής της λογοκρισίας και αντιμετώπιζε τα προβλήματα που προκλήθηκαν. Αφού ανέλυσε τις εντολές και τις λεπτομέρειες ελέγχου των εφημερίδων, όπως τις κατέγραφε ο Στρατιωτικός Κανονισμός «ΣΚ 80.6. Στρατιωτική Λογοκρισία», που είχε συνταχθεί, το 1948, ο δημοσιογράφος Δημ. Ρηγινός δήλωσε ότι δεν δεχόταν να λογοκρίνει τους συναδέλφους του και τους διευθυντές και εκδότες και παραιτήθηκε αμέσως από τη δημόσια μόνιμη θέση του. Λίγες μέρες αργότερα απολύθηκε και από το Γραφείο Τύπου της Βιομηχανίας

ΒΑΣΙΚΗ ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ Γ' Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 21-4-1967 Βασ. Διάταγμα δι' οὗ ἐτέθη ἡ Χώρα εἰς κατάστασιν πολιορκίας δυνάμει τοῦ Νόμου ΔΕΘ'/1912 καὶ δι' οὗ ἀνεστάλη προσωρινῶς ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρθρῶν 5, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 20, 95 καὶ 97 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος,

ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΜΕΝ

1. Πᾶσαν συγκέντρωσιν ἢ συνάθροισιν πολιτῶν ἐν ἀνοικτῷ ἢ κλειστῷ τόπῳ πρὸς οἰονδήποτε σκοπόν, πλὴν τῶν καθοριζομένων ἐκάστοτε δι' ἀνακοινώσεων σχετικῶν ἐξαιρέσεων.
2. Πᾶσαν καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀνακοίνωσιν ἢ δημοσίευσιν πληροφοριῶν ἢ κρίσεων αἱ ὁποῖαι καθ' οἰονδήποτε τρόπον στρέφονται εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως κατὰ τοῦ Πολιτεύματος ἢ θέτῳσιν εἰς κίνδυνον τὴν ἀσφάλειαν τῆς Χώρας ἢ εἶναι ὅπωςδήποτε ἐπιτήδειοι νὰ διαταράξωσι τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ εἰρήνην ἢ νὰ προκαλέσωσι διχνοίαν μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἢ νὰ δυσφημῆσωσι τὸ ἔργον τοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς Κυβερνήσεως.
3. Πᾶσαν συζήτησιν πολιτικοῦ περιεχομένου ἐν ἀνοικτῷ ἢ κλειστῷ χώρῳ.
4. Πᾶσαν προπαγάνδαν ἢ προσηλυτισμὸν ὑπὲρ ἢ κατὰ οἰονδήποτε πολιτικοῦ κόμματος, ὡς καὶ τὴν ἐπιδιώξιν ἐφαρμογῆς ἰδεῶν τεινουσῶν εἰς τὴν διὰ βιαίων μέσων ἀνατροπὴν τοῦ κρατοῦντος καθεστώτος.
5. Τὴν λειτουργίαν ἐρασιτεχνικῶν ραδιοσταθμῶν καὶ πάσης φύσεως πομπῶν πλὴν τῶν ὑπὸ τῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν ἐλεγχόμενων.
6. Τὴν κατοχὴν πολεμικῶν ὄπλων, ἐκρηκτικῶν ὑλῶν καὶ ἐφοδίων, περιλαμβανομένων καὶ πυροτεχνημάτων πάσης φύσεως.
7. Τὴν παντοειδῆ περίθαλψιν κατ' οἶκον προσώπων μὴ ἐνοικούντων μετὰ τῆς οἰκογενείας ἣτις παρέχει τὴν περίθαλψιν, ἐὰν τοῦτο δὲν δηλωθῇ ἐντὸς δύο ἡμερῶν εἰς τὴν οἰκείαν ἀστυνομικὴν ἀρχήν.
8. Τὴν ἀπόκριψιν καὶ ἀνατίμησιν τροφίμων καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἐξυπη-

«Απαγορεύομεν ...». Ἡ προκήρυξις τοῦ Σωματάρχου μετὰ τὰ πρῶτα μέτρα ποὺ πῆρε το δικτατορικὸ καθεστῶς. Τα πρῶτα ἀρθρα (2, 4 καὶ 5) ἀναφέρονται στοὺς περιορισμοὺς τῆς Ἐλευθεροτυπίας.

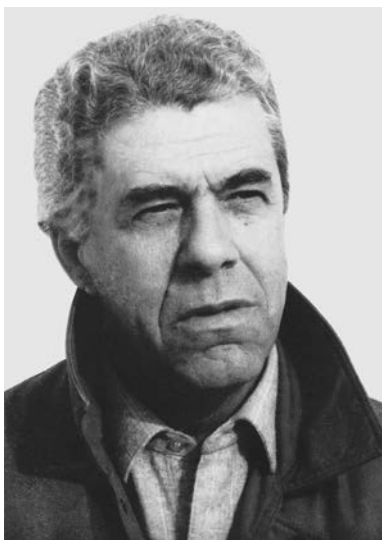
Σακχάρεως, ενώ κάποιες εφημερίδες αρνήθηκαν να τον προσλάβουν και τελικά –παρά τις πιέσεις– προσλήφθηκε στον «Ελληνικό Βορρά»...

Οι προϊστάμενοι στις εφημερίδες συνέστησαν στους δημοσιογράφους ψυχραιμία και αναμονή, ζήτησαν να συνεχισθούν όλα τα ρεπορτάζ, επισημάνθηκαν οι δυσκολίες που δημιουργούσε για ορισμένα η νέα κατάσταση και ζητήθηκε διαρκής επαφή με τους αρχισυντάκτες τους και ετοιμότητα για την επανέκδοση.

Μεγαλύτερη ένταση σημειώθηκε στα επιτελεία των εκδοτών, οι οποίοι κάλεσαν τους συνεργάτες τους σε αλληπάλληλες συσκέψεις για την παρακολούθηση της καταστάσεως.

Ο Ιωάν. Βελλίδης κάλεσε τον διευθυντή της «Μακεδονίας» Κώστα Δημάδη και τον αρχισυντάκτη της «Θεσσαλονίκης» Αντώνη Κούρη, τους υπεύθυνους των νομικών και οικονομικών υπηρεσιών και εκπροσώπους κάποιων κλάδων για ανταλλαγή απόψεων και για να δώσει οδηγίες. Ο Νίκος Βουργουτζής περιέγραψε τις εντολές του Ι. Βελλίδη: «Δεν θέλω εξυπνάδες. Για μένα είναι εύκολο να φύγω στο εξωτερικό και να αφήσω κλειστές τις εφημερίδες. Όμως, τι θα γίνουν τετρακόσιες οικογένειες».

Σύσκεψη με το ίδιο θέμα έγινε και στον «Ελληνικό Βορρά», όμως εκεί αντιμετωπίστηκαν και άλλα ζητήματα. Οι συνεκδότες ήταν τρεις, που έπρεπε να συναποφασίσουν. Υπήρχε, ακόμη, ένα ισχυρό συντακτικό-διευθυντικό επιτελείο. Και υπήρχε, τέλος, η παράδοση της εφημερίδας να έχει κύριο άρθρο και σχόλια. Διατυπώθηκαν αντιδράσεις για τη συνέχιση της εκδόσεώς του και προβληματισμός για τη διακοπή της αρθρογραφίας. Ο Αστέριος Συνάπαλος, συνιδιοκτήτης ως σύζυγος της κόρης του Βασ. Μεσολογγίτη, έγραψε στις αναμνήσεις του, όμως χωρίς να επιβεβαιώνονται, τα εξής: «Κατέβηκα στην εφημερίδα, όπου ακολούθησε σύσκεψη περί του πρακτέου. Η

*Ο δημοσιογράφος Δημήτριος Ρηγι-
νός. Αρνήθηκε να λογοκρίνει συνα-
δέλφους και εφημερίδες ως υπάλλη-
λος του Γραφείου Τύπου του Υπουρ-
γείου Βορ. Ελλάδος και παραιτήθη-
κε. (Αρχείο Μανώλη Κανδυλάκη).*

επιρροή όμως των απόψεων του Κύρου και του Ζαφειρόπουλου, οι οποίοι ήταν φίλοι του Παπαδόπουλου, είχε δημιουργήσει το κλίμα της συμπάθειας προς την Επανάσταση. Η πρότασή μου να διακόψουμε την έκδοση δεν βρήκε εύφορο έδαφος. Η εφημερίδα συνέχισε την έκδοση (...).

Χωρίς να αναφέρεται στη σύσκεψη αυτή ο σύζυγος της συνιδιοκτήτριας ο Στράτος Σιμιτζής, στο βιβλίο του «Τύπος και υπογραμμός» διευκρινίζει τα εξής: «Ο «Ελληνικός Βορράς» (...) ενεπλάκη στη δίνη της δικτατορίας κυρίως γιατί κάποια στελέχη από το δημοσιογραφικό επιτελείο του, γνώριζαν από τα παλιά ορισμένους από τους πρωταίτιους και ιδίως τον Γεώργιο Παπαδόπουλο και με την αρθρογραφία και τη σχολιογραφία, χωρίς να τους ζητηθεί, θέλησαν να φανούν χρήσιμοι και να προσφέρουν «καλές υπηρεσίες». Ατυχώς, ο «Ελληνικός Βορράς», για τη συγκεκριμένη περίπτωση, διέθετε άρθρο και σχόλια, τα οποία δεν μπορούσε, ξαφνικά και χωρίς λόγο, να περιορίσει ή να καταργήσει, γιατί αυτό, εκτός των άλλων, θα αποτελούσε και πρόκληση».

Όμοια απόφαση πήραν –την ίδια μέρα– οι εκδότες της εφημερίδας «Νέα Αλήθεια» (Κων. και Αθαν. Κούσκουρας και Σωτ. Βλαχόπουλος) και των εφημερίδων «Ελευθέρος Λαός» και «Δράσις» (Αναστ. Νάστος).

Την Κυριακή 23 Απριλίου ανακοινώθηκε ότι από την επομένη θα εκδίδονταν κανονικά οι εφημερίδες.

Πρώτη –όπως ήταν φυσικό– ως πρωινή της Δευτέρας εκδόθηκε η «Δράσις» το πρωί της Δευτέρας 24 Απριλίου, όμως με τέσσερις σελίδες, ασπρόμαυρες και με τα γεγονότα, όπως τα ανακοίνωσε το Γραφείο Τύπου.

Το απόγευμα, με κάποια άνεση προετοιμασίας, εκδόθηκαν η «Νέα Αλήθεια» και η «Θεσσαλονίκη», ενώ την επομένη εκδόθηκαν ο «Ελληνικός Βορράς» η «Μακεδονία» και ο «Ελευθέρος Λαός». Η εβδομαδιαία «Μακεδονική Ώρα» δεν εκδόθηκε, αφού ο εκδότης της Αλεξ. Παπαλεξίου ο διευθυντής της Γιώργος Κουκάς και κάποιοι συντάκτες της πέρασαν στην παρανομία και μερικοί συνελήφθησαν. Τα γραφεία της σφραγίστηκαν.

Η «Δράσις» εκδόθηκε βιαστικά αν και το προσωπικό της ήταν σε επιφυλακή. Συγκεντρώθηκαν μερικά βασικά κείμενα και φωτογραφίες και έγιναν οι τίτλοι, χωρίς ακόμη να δοθούν οι απαραίτητες οδηγίες από το Υπουργείο, όπως, τις περιέμεναν. Ο αρχισυντάκτης της Κίμων Οικονόμου, έδωσε δικές του οδηγίες: «Θα πουλήσουμε ακριβά το τομάρι μας, αλλά να μη κάνουμε κάποια γκάφα και θα πάνε όλα χαμένα». Ο κύριος τίτλος ήταν πεντάστηλος και έγραφε «Η χώρα απέκτησε τον κανονικόν ρυθμόν της»,

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΜΑΤΟΚΑΥΔΑΚΑ ΜΕΤΩΝ ΕΠΕΜΒΛΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΤΟ ΑΙΜΑΤΟΚΑΥΔΑΚΑ ΜΕΤΩΝ ΕΠΕΜΒΛΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Η ΕΠΕΜΒΛΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΕΠΕΜΒΛΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΠΕΛΟΝΗΚΗΣ

Η ΕΠΕΜΒΛΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΑΠΕΛΟΝΗΚΗΣ

Η ΕΠΕΜΒΛΩΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ

Κατάσσει τον κράτους θα έπεξεργασον οι κομμουνιστάι χ'όξς

Κατάσσει τον κράτους θα έπεξεργασον οι κομμουνιστάι χ'όξς

ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ

ΑΙ ΕΠΟΛΟΙ ΑΥΓΗΜΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΑΙ ΕΠΟΛΟΙ ΑΥΓΗΜΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ

ΑΡΑΣΙΣ

Ι ΧΩΡΑ ΑΠΕΚΤΗΣΙ ΟΝ ΚΑΝΟΝΙΚΟΝ ΥΘΜΟΝ ΤΗΣ

Ι ΧΩΡΑ ΑΠΕΚΤΗΣΙ ΟΝ ΚΑΝΟΝΙΚΟΝ ΥΘΜΟΝ ΤΗΣ

ΑΡΑΣΙΣ

Οι εφημερίδες της Θεσσαλονίκης είχαν τίτλους για την επιβολή της δικτατορίας σύμφωνα με αντισφρές και λεπτομερείς οδηγίες της. (Αρχείο Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Μακεδονίας Θράκης).

με υπότιτλους «Να τονωθεί η οικονομική δραστηριότητα. Αθρόα συγχαρητήρια τηλεγραφήματα» και ένα σύντομο ρεπορτάζ, με βάση εντυπώσεις από την κίνηση στους ...δρόμους και τις ειδήσεις του ραδιοφώνου.

Το μεσημέρι κυκλοφόρησε η «Νέα Αλήθεια», με οκτάσηλο τίτλο και με την αόριστη προέλευση των ειδήσεων από την Αθήνα ότι «συμφώνως προς συγκλινούσας πληροφορίες περιελθούσας εις γνώσιν των αρμοδίων υπηρεσιών, κατάλυσιν του κράτους θα επεχειρήουν οι κομμουνισταί χθες». Σε πλαίσιο δημοσίευσε «Το διάγγελμα του πρωθυπουργού κ. Κων. Κόλλια» και δημοσιεύτηκαν υποσέλιδες τετράσηλες, με υποτυπώδη εισαγωγή, «Αι προγραμματικάί δηλώσεις της εθνικής κυβερνήσεως». Άλλωστε –εκτός από ένα μονόσηλο για τον καιρό– όλες οι ειδήσεις προέρχονταν από την Αθήνα... Δημοσίευσε επίσης και την γνωστή φωτογραφία από τη συνεδρίαση με πρόεδρο τον Κ. Κόλλια και τους αρχηγούς του πραξικοπήματος, όχι όμως την αποκαλυπτική φωτογραφία με τον βλοσυρό βασιλιά Κωνσταντίνο.

Τις ίδιες ώρες κυκλοφόρησε και η «Θεσσαλονίκη». Με πεντάσηλο τίτλο, όχι έντονα τονισμένο και όχι ενθουσιαστικό τίτλο, μονοσήμαντο και διφορούμενο. Έγραφε «Συνεχίζεται η εφαρμογή των προγραμματικών δηλώσεων». Δίπλα, τις τρεις στήλες κάλυπτε φωτογραφία από ένα έγκλημα που αποκαλύφθηκε στο Ντεπό. Κατά τα άλλα, το πρωτοσέλιδο κασσέ περιλάμβανε εκτενή περιγραφή των γεγονότων, σε πλαίσιο την ανακοίνωση του στρατιωτικού διοικητή, κορυφαίο την αποστρατεία των αντιστρατήγων και επίσης κορυφαίο, δίσηλο, την εκτόξευση του σοβιετικού πυραύλου. Τα άλλα θέματα ήταν κοινωνικά, διεθνή, με φωτογραφίες κ. τ. λ. Στην «καρδιά» της σελίδας, δίσηλα, συγχαρητήρια τηλεγραφήματα...

Την επόμενη εκδόθηκαν και οι πρωινές εφημερίδες, όλες με οκτάσηλους και πανομοιότυπους τίτλους: «Η επέμβασις του στρατού απεσόβησεν αιματοκύλισμα εις την Θεσσαλονίκην», με δύο αράδες («Μακεδονία»). «Οι ένοπλες δυνάμεις έσωσαν την πατρίδα – Άνεμος αλλαγής και αναδημιουργίας πνέει εις την χώραν», σε μια αράδα, χωρίς έντονα γράμματα («Ελληνικός Βορράς») και «Η Θεσσαλονίκη εσώθη από το αιματοκύλισμα που είχε οργανώσει η κεντροαριστερά, χάρις εις την άμεσον επέμβασιν του εθνικού στρατού» («Ελεύθερος Λαός»), με τρεις οκτάσηλες αράδες.

Η δυσπιστία του κοινού για τις εφημερίδες άρχιζε και ήταν εμφανής ο ρόλος της λογοκρισίας με τους πανομοιότυπους τίτλους, ενώ διαπισπωνόταν ότι στην Αθήνα τρεις εφημερίδες δεν εκδόθηκαν («Καθημερινή», «Ελευθερία», «Μεσημβρινή»), δύο παύθηκαν («Αυγή» και «Δημοκρατική

Αλλαγής») και δύο δεν έκρυψαν τον ενθουσιασμό για το πραξικόπημα («Ελεύθερος Κόσμος» και «Εστία»). Όμως εκδόθηκαν και οι φιλοκεντρές και δημοκρατικές «Το Βήμα», «Τα Νέα», το «Έθνος» και η «Αθηναϊκή».

β. Η Λογοκρισία

Την λογοκρισία στη Θεσσαλονίκη εκτελούσαν συνεργεία από αξιωματικούς και δημοσιογράφους στο γραφείο Τύπου του Υπουργείου Βορείου Ελλάδος με επικεφαλής τον αντισυνταγματάρχη Γ. Χατζίκο. Την εποπτεία της ασκούσε το Γ' Σ. Σ. μέσω της Κρατικής Υπηρεσίας Πληροφοριών και του Γραφείου Πληροφοριών Α2 (συνταγματάρχης Στέφ. Καραμπέρης),

Τ Η Λ Ε Φ Ω Ν Ι Κ Ο Ν
Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

Έκ του Γραφείου Λογοκρισίας 'Αθηνών (Προεδρία Κυβερνήσεως)
Τηλέφ. 610.857.

Διά πᾶν θέμα τό ὅποτον ἀφορᾷ τήν λογοκρισίαν θά
συνεννοούμεθα μετά τοῦ κ. Ρήγας, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τό Γρα-
φεῖον Λογοκρισίας 'Αθηνῶν καί θ' ὄλην τήν διάρκεια τῆς ἡμέρας καί
τῆς νυκτός.

1) Ὁ κ. Ρήγας μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι αἱ ἐφημερίδες Θεσσαλονί-
κης δύνανται νά ἐκδοθοῦν μέ ἕξ (6) σελίδας.

2) Διά τό ἔργον τῆς λογοκρισίας ἡμποροῦμε νά ἔχωμεν ὡς βᾶσιν
τά ἀπογευματινά φύλλα 'Αθηνῶν.

3) Νά γραφοῦν ἄρθρα καί σχόλια ὑπέρ τῆς 'Εθνικῆς Κυβερνήσεως

4) Ποσοχή εἰς τὰ σκίτσα καί τὸς φωτογραφίας. *γ. Σκουρτζιάξ*

5) θέματα τὰ ὅποια ἀφοροῦν τό 'Ανατολικόν μπλόκ δέν θά
δημοσιευθοῦν.

6) Ὅτι ἔσσεε ὁ Ρῶσος ἀστροναύτης θά δημοσιευθῆ.

7) Ὅταν θά λογοκρίνωμεν τὸς σελίδας τῶν ἐφημερίδων, θά ἐνη-
μεοῶνωμεν τηλεφωνικῶς τόν κ. Ρήγαν. (Τηλέφ. 610.857)

8) Νά δημοσιευθοῦν αἱ Κυβερνητικαὶ ἀνακοινώσεις. -

Τηλεφώνημα ἐκ τοῦ Γραφείου Λογοκρισίας 'Αθηνῶν ὥρα 9.15μ.

*Βασική οδηγία από το Γραφείο Λογοκρισίας από την Αθήνα.
(Αρχείο Μανώλη Κανδυλάκη).*

Ιδιόχειρες διευκρινίσεις του διευθυντή της λογοκρισίας Θεσσαλονίκης προς τους λογοκριτές για να διατηρηθεί η φυσιογνωμία της κάθε εφημερίδας. (Αρχείο Μανώλη Κανδυλάκη).

ενώ στη γενική παρακολούθηση της λογοκρισίας, στην Αθήνα, είχε τοποθετηθεί ένας νέος δημοσιογράφος, ο Αλέκος Ρήγας, ο οποίος βρισκόταν ολόκληρη τη μέρα και τη νύκτα στο γραφείο του και στον οποίο έπρεπε να αναφέρεται κάθε φορά το πέρας της λογοκρισίας κάθε εφημερίδας ή κάθε πρόβλημα που ανέκυπτε.

Η κάθε εφημερίδα έπρεπε να παραδώσει για έγκριση από την λογοκρισία όλα τα δοκίμια κειμένων που προοριζόταν για να δημοσιευθούν, δηλαδή τα στοιχειοθετημένα κείμενα, τίτλους, φωτογραφίες, ακόμη και σταυρόλεξα και να εξασφαλίσει την έγκριση και τη σφράγισή τους.

Μετά την ολοκλήρωση της σελιδοποιήσεως χρειαζόταν δεύτερη υποβολή με σημειωμένα τα χρώματα των τίτλων της και πρόχειρη περιγραφή των φωτογραφιών, χρειαζόταν δε δεύτερη θεώρηση και σφράγιση, για να λήξει η διαδικασία του ελέγχου. Τους πρώτους μήνες χρειαζόταν και τρίτος έλεγχος, αυτή τη φορά του εκτυπωμένου φύλλου.

Στη δεύτερη αυτή φάση, συχνά ήταν παρών κάποιος συντάκτης της εφημερίδας, που άκουγε τις αντιρρήσεις στις υποδείξεις των λογοκριτών.

Ως προς την ουσία της ασκήσεως της λογοκρισίας είχαν επιβληθεί ειδικοί κανόνες. Κάθε μέρα συντασσόταν ένα «δελτίο» με τις ειδήσεις που

*«Εθεωρήθη, ενεκρίθη και ἐτέθη η Μεγάλη της Λογοκρισίας σφραγίς».
Είναι πλέον ελεύθερη η εφημερίδα να εκτυπωθεί. Σφραγισμένα φύλλα
όλων των εφημερίδων. (Αρχείο Μανώλη Κανδυλάκη).*

απαγορευόταν να δημοσιευθούν και οδηγίες για τις άλλες: σε ποιά σελίδα να δημοσιευθούν, σε ποιο μέρος της σελίδας, με έντονα ή όχι γράμματα του τίτλου, με πόσες στήλες ο τίτλος, αν θα δημοσιευτούν φωτογραφίες ή όχι, αν επιτρεπόταν ο σχολιασμός και άλλα σχετικά. Το «δελτίο» απευθυνόταν στους λογοκριτές και μοιραζόταν σε ορισμένο συντάκτη κάθε εφημερίδας για ενημέρωση και συμμόρφωση. Αργότερα έγινε αντιληπτός ο κίνδυνος να αναζητούνται από τις εφημερίδες οι απαγορευμένες ειδήσεις για

... ενημέρωσή τους και καταργήθηκε ή μάλλον περιορίστηκε η κατηγορία...

Οι γενικές οδηγίες ανέφεραν ότι δεν επιτρέπονται κενά («λευκά») μετά την αφαίρεση κειμένου ή φωτογραφίας, λόγω μεταφοράς ενός κειμένου σε άλλη σελίδα κ. τ. λ. Ως κορυφές στην πρώτη και τελευταία σελίδα θα δημοσιεύονταν οι κινήσεις του Βασιλέως, κυβερνητικές ανακοινώσεις, ενώ απαγορεύεται κάθε αναφορά σε πρώην πολιτικούς, σε ονομασίες και εμβλήματα πολιτικών κομμάτων, η συμμετοχή πλήθους σε κηδείες πολιτικών, οι αποστρατείες αξιωματικών, οι μεταθέσεις τους, σε μεγάλες μονάδες, θέματα που αναφέρονται σε ανατολικές χώρες και άλλα.

Με βάση τον κατασπαραγμένο (αργότερα) επίσημο σχετικό φάκελο των δελτίων της λογοκρισίας, απαγορεύθηκε η δημοσίευση της ιατροδικαστικής εκθέσεως για το πτώμα του Νικηφ. Μανδηλαρά, η δημοσίευση της απαγορεύσεως τραγουδιών του Μίκη Θεοδωράκη (1/6), στίχα αριστερών, ορισμένων ειδήσεων που μετέδωσε το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, κάθε αναφορά στη Μελίνα Μερκούρη (5/6), να μη δημοσιεύονται οι δηλώσεις μετανοίας κομμουνιστών, (7/6) συλλήψεις ατόμων, εφόσον δεν ανακοινώθηκαν από το Υπουργείο Προεδρίας (12/6), ειδήσεις για τις διπλωματικές σχέσεις της χώρας και άλλα.

Ειδικά για τις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης υπήρξαν περιπτώσεις ειδικής μεταχειρίσεώς τους: Μια είδηση που είχε δημοσιευθεί στη «Βραδυνή» (τις πρώτες μέρες μετά την 21^η Απριλίου) «να δημοσιευθεί 8/στηλος εις τας εφημερίδας «Μακεδονία», «Ελληνικός Βορράς» και «Ελεύθερος Λαός». Επίσης «εις περίοπτον θέσιν να δημοσιευθούν αι δηλώσεις του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως, του αντιπροέδρου κ. Σπαντιδάκη και του Υπουργού Γεωργίας κ. Ματθαίου.» Λίγες μέρες αργότερα «Η εφημερίς Θεσσαλονίκη θα βάλει δίστηλον κορυφή την περιοδείαν του Βασιλέως, ή «τρίστηλον εις την καρδιά της πρώτης σελίδος με τρίςτηλον φωτογραφίαν την περιοδείαν του Βασιλέως» (10/6). Η εφημερίς «Νέα Αλήθεια» θα έχει εις την πρώτην σελίδα περιοδεία του Βασιλέως και τα Αιγυπτιακά» (10/6) να αναδημοσιεύονται ειδήσεις συγκεκριμένες που δημοσιεύουν οι τοπικές εφημερίδες» κ. τ. λ. Είκοσι μήνες μετά την κήρυξη της Δικτατορίας η κατάσταση στον Τύπο της Θεσσαλονίκης εξακολούθησε να χαρακτηρίζεται προβληματική και να υπάρχει η μειονεκτική θέση του ως προς την αντιμετώπιση της Λογοκρισίας. Ο τότε Διευθυντής της Υπηρεσίας Ελέγχου Τύπου Ταγματάρχης Κων. Μπέλλος με επιστευτική αναφορά του προς τον Γεν. Διευθυντή τύπου γράφει στις 8-1-1968 «Συμβαίνει πολλάκις [...] με πηχάιους

10/6/67

Έντολή προς τὰ μέλη τῆς Λογοκρισίας.

Εἰς τὰ φύλλα τοῦ "Ἑλληνικοῦ Βορᾶ" καὶ τῆς "Μακεδονίας" τῆς 9ης τρέχ. ἐδημοσιεύθη ἐπιστολή τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑσωτερικῶν Ταξιδιάρχου Παπακοῦ. Ἐξ συγκρίσεως τῶν δύο ἐφημερίδων προκύπτει ὅτι τὰ κείμενα τῆς ἐπιστολῆς, χωρὶς νὰ διασέρουν εἰς τὰς βασικὰς γραμμὰς, παρουσιάζουν διαφορὰς, εὐτυχῶς ὄχι μεγάλης σημασίας.

Παρακαλῶ εἰς τοιαύτης φύσεως δημοσιεύματα δηλώσεις κ.λ.π. ἢ λογοκοιτία νὰ καταβάλλη ἰδιαίτερον προσοχὴν καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὰς καταλλήλους διορθώσεις προληπτικῶς ὥστε ἡ ἐμφάνισις τοῦ κειμένου εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας νὰ εἶναι ἡ ἀβυσθητικὴ καὶ μόνον.

Ὁ Διευθυντὴς
τοῦ Γραφείου Τύπου Γ.Σ.Σ.

Γ. Χατζίκος

Ἀντισυνταγματάρχης Π.

10-4-67

Ἡ ἐφημερίς "ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ" θὰ βάλῃ διδῆτλον κορυφῆ τὴν περιόδεον τοῦ Βασιλέως ἢ τρίτηλον εἰς τὴν καρδιότης πρώτης σελίδος, μετ' τρίτηλον φωτογραφίαν τὴν περιόδεον τοῦ Βασιλέως. Ἐπίσης εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα διδῆτλον περὶ Νικολαΐδου καὶ κίτω ἰπὸ τῆς φωτογραφίας.
3) Ἡ "ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ" ἐπίσης θ' ἔχη εἰς τὴν πρώτην σελίδα περιόδεον Βασιλέως καὶ ἰπὸ Αἰγυπτιακῆ.

24-4-67

1) Αἱ ἐφημερίδες Ἀθηνῶν "ΒΡΑΔΥΝΗ" καὶ "ΑΠΟΓΡΑΦΕΥΜΑΤΙΝΗ" δημοσιεύσονται εἰς τὴν πρώτην σελίδα (Βασιλέως) τὴν ἐξῆς εἴδησιν:
"Βάσει σχεδίου μετ' τὴν κινητοποιήσιν μαχητικῶν ὁμάδων κρούσεων. Αἱματοκύλισμα τῆς Θεσσαλονίκης εἶχεν ὀργανώσει ἡ Κεντροαριστερὸς Στρατὸς ἰεσώθησεν τῆς αἱματηρῆς ταραχῆς. Ἐπαναστατικὰ σχέδια καὶ κιβώτιον μετ' χρυσῆς λίρας ἀνευρέθησαν εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἄκρο Ἀριστεροῦς. Τὸ Κ.Κ.Ε. ἠνύνευτο ὑπὸ τὸν ΑΠΗΙΑΔΑ.
2) Ἡ ἐν λόγῳ εἴδησις θὰ δημοσιεύσῃ ἑσθηλὸς εἰς τὴν πρώτην σελίδα τῶν ἐφημερίδων "ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ", "ΕΛΛ. ΒΟΡΡΑΣ" καὶ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΛΑΟΣ".

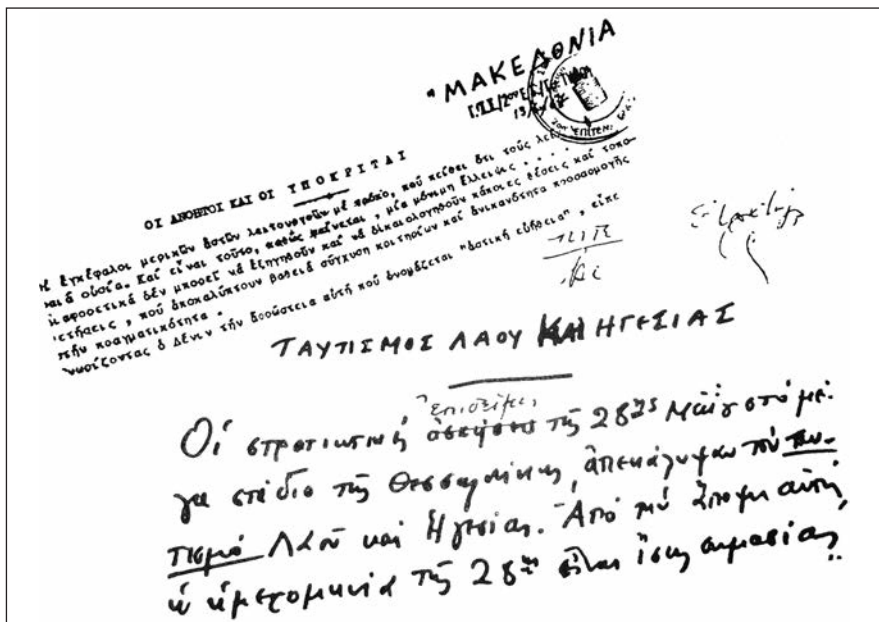
Εἰδικές οδηγίες γὰρ τὶς ἐφημερίδες τῆς Θεσσαλονίκης γὰρ τὴν μεταχείρισιν εἰδήσεων. (Αρχεῖο Μανώλη Κανδυλάκη).

τίλους». Με τὴν ἐπιστολήν τοῦ ζητεῖ «ἵνα τοῦ λοιποῦ συμμορφῶνται καὶ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες -λογοκρινόμενα καὶ μὴ -(sic) πρὸς τὰ ἀπαγορευτικὰ ἐντολὰς πρὸς ἀποφυγὴν παραπόνων ὑπὸ τὸν ἐνταῦθα ἐφημερίδων καὶ ἀντεγκλίσεων τῶν ἀρχισυντακτῶν μετὰ τῆς Ὑπηρεσίας μας».

Η σταχυολόγηση αυτή είναι ενδεικτική, όταν, μάλιστα, από τον σχετικό φάκελο, που διασώθηκε, έχει αποσπασθεί το τμήμα, το οποίο αναφέρεται σε οδηγίες των πρώτων 40 ημερών μετά από την επιβολή της Δικτατορίας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ. Β.Π. 57 ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ. 124 ΗΜΕΡΑ 9-2-69 ΜΕΡΟΣ Κ	εν Θεσσαλονίκη τη 24 ^η Ιανουαρίου 1969 Π Ρ Ο Σ Τόν κ. Γενικό Διευθυντή Τύπου και Πληροφοριών Υπουργείου Προεδρί- ας Κυβερνήσεως Α Θ Η Ν Α Σ
I. 'Η καθ'ήμας 'Υπηρεσία 'Ελέγχου Τύπου Θεσσαλονίκης, λαμβάνουσα έντολές ως προς την παρουσίασιν των ειδήσεων υπό των εφημερίδων υπό της αντίστοιχου 'Υπηρεσίας των 'Αθηνών, τηρεί άπαρεγκλίτως ταύτας και υποχρεώνει τούς άρχισυντάκτας των έν Θεσσαλονίκη εκδοδιόμενων εφημερίδων νά συμμορφώνται άπαραιτήτως προς αύτας.	
II. Συμβαίνει όμως πολλάκις αί εφημερίδες των 'Αθηνών, λογοκρινόμεναι και μή, παραβαίνουσαι τάς έντολές νά προβάλλουν θέματα, άτινα έχαρακτηρίσθησαν υπό της 'Υπηρεσίας ως μή χρήζοντα προβολής. Ούτω σχετικώς μέ τό θέμα τής επίθεσεως 'Αράβων έναντίον 'Ισραηλινού άεροσκάφους έν τῷ άεροδρόμῳ τοῦ 'Ελληνικοῦ, αί εφημερίδες τής Θεσσαλονίκης συμμορφωθεῖσαι προς τάς ύποδείξεις ἡμῶν όδέν τό προέβαλον, ένῶ πολλά 'Αθηναϊκά τό έπαρουσίασαν μέ πηχιάλους τίτλους.	
'Οαύτως ειδήσεις σχετικάς μέ έργατικά άτυχήματα αί εφημερίδες τής Θεσσαλονίκης ύποχρεοῦνται ύφ'ἡμῶν νά τάς άναγράφου εἰς τάς έσωτερικάς σελίδας, ως αἱ σχετικά όδηγεί τής 'Υπηρεσίας των 'Αθηνών, κατά τήν , ένῶ αἱ 'Αθηναϊκά εφημερίδες τάς άναγράφου εἰς τήν τελευταίαν σελίδα και μέ τίτλον άνεπιτεχῆ και φρικιαστικόν.	
'ΕΞ αἰτίας των άνωτέρω οί άρχισυντάκται των ένταῦθα εκδοδιόμενων εφημερίδων διαμαρτύρονται εἰς ἡμᾶς όί άξιουν μεταχειρίσιν και παρεμβολήν έμποδών εἰς τό έργον των, τό όποιον όδέν καιεί νά άποβλέπη εἰς τήν αύξησιν τής κυκλοφορίας τής εφημερίδος δια τής παρουσιάζεωσ θεμάτων, έστω και θλιβερών, μέ πηχιάλους τίτλους.	
III. 'Οθεν παρακαλοῦμεν, όπως εκδοθῶσιν ύφ'ὑμῶν αἱ όδουσαι έντολά, νά του λοιποῦ συμμορφώνται και αἱ έν ΑΘΗΝΑΙΣ εκδοδιόμεναι εφημερίδες, λογοκρινόμεναι και μή, προς τάς άπαγορευτικάς έντολάς, προς άποφυγήν παραπόνων υπό των ένταῦθα εφημερίδων, άντεγκλίσεωσ των άρμόδιων άρχισυντακτών μετά τής 'Υπηρεσίας μας.	
IV. Συνημμένως υποβάλλομεν άποκόμματα εφημερίδων των 'Αθηνών και τής Θεσσαλονίκης προς ένήμερωσιν ὑμῶν.	
<u>ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ</u> 'Υπουργείου Βορείου 'Ελλάδος (ΥΤΑ) Γ.Σ.Σ./2ον Β.Γ.	Δ Ι Ε Υ Θ Υ Ν Τ Η Σ ΜΠΕΛΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΤΙΝΟΣ ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ

Προσπάθεια της λογοκρισίας για βοήθεια στις εφημερίδες της Θεσσαλονίκης
 (Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης).

Δύο άρθρα που γράφτηκαν ειδικά για τις τοπικές εφημερίδες και στάλθηκαν επι-
λεκτικά, με σφραγίδα και υπογραφή, για να δημοσιευθούν. Αρχείο «Μακεδονίας».

Η περιδιάβαση μας αυτή θα τελειώσει με μια επιστολή-εντολή του αντι-
συνταγματάρχη Γ. Χ. (:Γ. Χατζίκου), Διευθυντή του Γραφείου Τύπου, που
επιβάλλει στους λογοκριτές να μην επιτρέπουν λεκτικές διορθώσεις σε
επίσημα κείμενα, όπως παρατηρήθηκε σε δημοσιευμένη επιστολή του Στυλ.
Παττακού στις εφημερίδες «Ελληνικός Βορράς» και «Μακεδονία» (στις
9/6), που ενώ «δεν διαφέρουν εις τας βασικές γραμμάς» στερούν την δυνα-
τότητα να διακριθεί το «αυθεντικόν» κείμενον, όπως θα έπρεπε. Πρόκειται
για χαρακτηριστικό δείγμα προσασίας... «θεόπνευστων» κειμένων.

γ. Κάποια «σύσκεψη»...

Λίγες μέρες μετά από την κυκλοφορία των εφημερίδων, κλήθηκαν οι διευ-
θυντές των μεγάλων εφημερίδων στην ΚΥΠ από τον διοικητή της συνταγ-
ματάρχη Στέφ. Καραμπέρη. Στη σύσκεψη-συνάντηση προσήλθαν οι διευ-
θυντές της «Μακεδονίας» και του «Ελληνικού Βορρά» Κων. Δημάδης και
Ηλίας Κύρου, ο εκ των συνδιευθυντών της «Νέας Αλήθειας» Αθαν. Κού-
σκουρας ο πρόεδρος της Ενώσεως Συντακτών Χρήστος Λαμπρινός και ο

Μανώλης Κανδυλάκης ως εκπρόσωπος του «Ελεύθερου Λαού» και της «Δράσεως». Δεν υπάρχει πληροφορία για συμμετοχή του εκπροσώπου της «Θεσσαλονίκης». Επίσης συμμετείχαν και άλλοι αξιωματικοί. Στη σύσκεψη –εισαγωγικά– επαναλήφθηκε και δικαιολογήθηκε η ανάγκη της συμπαραστάσεως στην προσπάθεια της Κυβερνήσεως και ζητήθηκε η συμβολή του Τύπου και στην εικόνα των εφημερίδων της Θεσσαλονίκης.

Σε κάποια στιγμή, ένας από τους αξιωματικούς ανέσυρε από τον φάκελό του εφημερίδα ή το δοκίμιο μιας εφημερίδας (μάλλον της «Νέας Αλήθειας»), που έγραφε στον έντονο τίτλο για «αποτυχία πραξικοπήματος του στρατού», ή κάτι παρόμοιο, ενώ στον υπέρτιτλο μόνο, με μικρά στοιχεία, διευκρίνιζε ότι αυτό συνέβη στην Αίγυπτο. Ο διευθυντής της ΚΥΠ Θεσσαλονίκης σχολίασε ότι «ευτυχώς υπάρχει λογοκρισία και το πρόλαβε, ενώ οι αναγνώστες θα παραπληροφορούνταν και θα προκαλούσε κακό στην προσπάθεια της Κυβερνήσεως.» Ακολούθησε σχετική συζήτηση, στην οποία ορισμένοι από τους παριστάμενους επέκριναν την ενέργεια ως αντιδημοσιογραφική και άλλοι την χαρακτήρισαν ως αμέλεια χωρίς να υπάρχει πρόθεση.

Η συνάντηση αυτή είχε προφανώς στόχο να επισημανθούν η σκοπιμότητα και οι δυνατότητες της προληπτικής λογοκρισίας και να αποτραπούν παρόμοιες προσπάθειες παρόμοιες μέλλον, ενώ δεν έλλειπαν και τα εκφοβιστικά ελατήρια.

δ. Εντολές και οδηγίες

Ο Κων. Δημάδης διασώζει τις οδηγίες της λογοκρισίας για την επανέκδοση των εφημερίδων (στη «Μακεδονία» στις 28 Απριλίου 1983):

«Εις την πρώτην έκδοσιν μετά την εθνοσωτήριοιαν επανάστασιν. Κύριον άρθρον απαραιτήτως στο οποίον θα εξαίρεται η ιστορική σημασία της μεταβολής. Άλλα άρθρα και σχόλια υπέρ της επαναστάσεως. Όλες οι κυβερνητικές ανακοινώσεις. Δεν θα υπάρχουν λευκά στις διαγραφές της λογοκρισίας αλλά θα συμπληρώνονται τα κείμενα. Τίτλοι χωρίς υπονοούμενα, καθαροί, σαφείς και να δημιουργούν ενθουσιασμόν. Η κυβέρνησις να αναφέρεται ως Εθνική Κυβέρνησις. Τίποτε δυσμενές δια την Κυβέρνησιν. Μόνον τα ευμενή σχόλια. Από τον ξένον τύπον και τας διεθνείς ειδήσεις ότι δεν έχει αιχμήν δια τα ελληνικά πράγματα. Εγκλήματα κ.λ.π. εις σεμνόν ύφος. Η μεταβολή θα αναφερθεί ως αποσόβηση αιματοκυλίσματος που οργάνωσε η κεντροαριστερά στη Θεσσαλονίκη.»

Εξ άλλου καταγράφει κάποιες εντολές τις επόμενες ημέρες: